

САФАНОВ Ю. М.,

м. Кризий Ріг

ЛЮДИНА ЯК ВТІЛЕННЯ ДУХОВНОСТІ (ЗА ЛІТОПИСОМ САМІЙЛА ВЕЛИЧКА)

Літопис Самійла Величка — це передовсім приклад духовної спадщини народу. Може, саме й тому він і є об'єктом різнобічного дослідження. Але неоднозначність підходів до сприйняття й осмислення твору привела до помітного різнотлумачення його змісту і до відмінних поглядів на суспільну та естетичну цінність цього явища.

² Булашев Г. Український народ у своїх легендах, релігійних поглядах та віруваннях. — К.: Довіра, 1993. — С. 28.

Ядром даного літопису є людина у всій своїй багатогранності цілою системою її поглядів на весь оточуючий світ, на конкретні суспільні обставини й ситуації, що й виражає і зміст, і форму, і сутність авторської концепції духовності.

Аналізуючи духовний потенціал літопису, ми з'ясували, що людина XVII—XVIII століття і перш за все представник вищих соціальних шарів і прошарків подана одухотвореною на всіх рівнях її свідомої діяльності.

1. Виробляючи і споживаючи матеріальні цінності, вона частіше всього робить це для задоволення своїх особистих фізіологічних потреб і лише потім тягнеться до елементів високодуховності. Високий рівень одухотвореності людини виявляється лише тоді, коли матеріальна та суспільно-історична основа дає можливість покращити стосунки між людьми. Саме якість стосунків між людьми різних соціальних верств і визначає рівень духовності.

2. На естетичному рівні людських стосунків Величко подає цілу систему загальноприйнятих в Україні XVII ст. правил поведінки окремої людини, громади і суспільства в цілому. Тут даються й зразки мотивів духовної діяльності людини. Люди не просто вчать як себе потрібно вести, а й шукають способи того, як зробити це з приємністю й для інших.

3. Найчастіше в житті людина у літописі керується такими моральними принципами, як: чесність, самовідданість та інші, хоча рідше діють і за принципом хитрості та підступності. В цілому переважають егоцентризм і егоїзм. Альтруїзм — явище досить рідкісне.

4. На звичаєвому рівні людина як правило в ролі обєрігача звичаїв. Особливо це характерно для керівників козацтва і учасників традиційних обрядових гулянь, дійств та свят.

5. На юридично-правовому рівні людина подана як така, що дуже добре орієнтується в законах, частково або повністю дотримується їх, вдосконалює і створює нові. Тут особливе місце посідають гетьмани.

6. Людина в літописі — це передовсім державний, політичний та громадський діяч, тому вона сповна свідомо обирає шляхи до влади, сама є представником влади, досить визначено ставиться до різних народів та націй, підкоряє та завойовує слабших волею і владою.

7. Людина в літописі Величка — це здебільшого ідеаліст, а тому вона вірить, що світ створено Богом, і все, що відбувається в світі, постійно керується і контролюється тільки творцем світу.

8. Людина весь час висуває і намагається реалізувати ма-
су (найчастіше прогресивних) ідей, за які самостійно бореть-
ся протягом усього життя або й добивається втілення цих
ідей ціною власного життя і життя мільйонів людей.

9. Гранично чіткі уявлення й поняття в людини літопису
Величка й про добро та зло — як у конкретному побуті, як у
громадсько-суспільному, так і в політико-світоглядному пла-
нах.

10. На педагогічному рівні людина постає такою, яка
прагне до освіти і до виховання взагалі керуючись при цьо-
му набутими знаннями та життєвим досвідом і це найчас-
тіше дає позитивні результати.

Отже, духовність людини з літопису Самійла Величка
— це не просто спосіб організації її внутрішнього світу, це
набір кількох умовностей багатогранного її життя й діяль-
ності, цілей, які базуються на дуже складній системі умов-
ностей, регламентацій, принципів, поглядів тощо. Це ціле
коло емоцій, настроїв, станів і переконань людини по-
роджених і спрямованих на створення добра і зла, вирішен-
ня найрізноманітніших проблем і завдань українського на-
роду XVII століття.

Література

1. Величко С. В. Літопис. — К.: Дніпро. 1991. — т. I, 371 с.
2. Величко С. В. Літопис. — К.: Дніпро. 1991. — т. 2. 640 с.
3. Дзира Я. Величко та його літопис // Історіографічні дос-
лідження в Українській РСР. — К.: 1971.
4. Донцов Д. Дух нашої давнини. — Дрогобич: Відроджен-
ня, 1991, 341 с.
5. Козлов А. В. Вчитель — особа духовна. Кривий Ріг.
1991.
6. Кононенко П. П. Українознавство. — К.: Заповіт, 1994.
320 с.
7. Чижевський Д. І. Історія української літератури. —
Тернопіль, 1991. 480 с.